

Acta des Suythollantschen synodi, gehouden te Delff, begonnen den VIIIen October ende geeyndicht den VI November inclus anno XVI^c ende achtien.

Naer aenroupinge des naems Godts door D. HENRICUM ARNOLDI, dienaer des h. evangelii tot Delff, syn met gemeyne stemmen der dienaren des h. evangelii ende der ouderlingen, wt de classen van Zuythollant alhier verschenen, verkooren tot praesidem D. HENRICUS ARNOLDI, tot assessorem D. BALTHASAR LIJDIUS, tot scribam D. JOHANNES LAMOTIUS.

De dienaren des goddelycken woorts ende ouderlingen, in dese synode verschenen, syn dese:

Wt den classe van Dordrecht:

BALTHASAR LIJDIUS,	} dienaren des woorts tot	{	Dordrecht, Geertruydenberg, Sevenbergen,
JOHANNES EPISCOPIUS,			
MICHEL HOGIUS,			
WILLEM PIETERSZ, ouderlinck der kereke van Dordrecht.			

Wt den classe van Delff:

HENRICUS ARNOLDI,	} dienaren des woorts tot	{	Delff, Naeltwyck, Lier,
PETRUS LOUWYCK,			
MARTINUS NICOLAI,			
MICHEL BALDE, ouderling der kereke van Delff.			

Wt den classe van Leijden:

FESTUS HOMMIUS,	} dienaren des woorts	{	Leyden, Cage.
JACOBUS DE ROO,			

Wt den classe van der Gouda:

THEODORICUS HERBERTZ,	} dienaren des woorts tot	{	Gouda, Grootammers, Oudewater, Schoonhoven.
SAMUEL VAN DEN BORRE,			
JOHANNUS LYDIUS,			
DANIEL WITTIUS,			

Wt den classe van Rotterdam:

CHRISTOPHORUS HELLERUS,	} dienaren des woorts tot	{	Rotterdam, Scharlois, Schiedam, Delfhaven.
ADRIANUS SIMONSSZ,			
HUGO BEIJERUS,			
SAMUEL GRUTERUS,			

Wt den classe van Gorchem :

GEDEON SONNEVELT,	} dienaren des woorts tot	{	Worchem,
EDZARDUS FREDERICI,			Ameyda,
GYSBERTUS VORTIUS,			Heusden,

ADAM SERVAESZ, ouderlinck der kereke van Gorchem.

Wt den classe van den Brijel :

THEOPHILUS RYCKEWAERT,	} dienaren des woorts	{	Bryel,	
JACOBUS CARPENTARIUS,			Middelharnisch,	
JACOBUS FLORIANUS,			in den	Suytlant,
HENRICUS NOLTHENIUS,			Bommenede.	

Wt den classe van den Hage :

JOHANNUS LAMOTIUS,	} dienaren des woorts	{	Hage,	
SAMUEL MONTANUS,			in den	Wateringe,
WINANDUS SCHULIUS,			Schevelinge,	

MR. FRANCHOIS FAGEL, ouderlinck van de dolerende kereke van den Hage.

Wt den classe van Woerden :

JOSEPHUS DE ROSIERE,	} dienaeren des woorts te	{	Woerden,
JUSTUS BUYSTENIUS, ¹⁾			Langeraeer.

Wt den classe van Bueren :

MICHEL VAN LOVEREN,	} dienaren des woorts	{	[Akoij],
PETRUS VLIGERIUS,			[Iselsteyn],
ALBERTUS HUTTENUS,			[Bueren],
THEODORICUS BOMIUS,			[Beusekom]. ²⁾

Wt den classe van Breda :

ABRAHAMUS MUYSENHOLIUS,	} dienaren des woorts te	{	Breda,
ANTHONUS PLACIUS,			Oosterhout.

Syn oock in dese vergaderinge verschenen van wegen de Ed. Mo. heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslant de hoochgeleerde, welwyse ende voorsienige heeren mr. NICOLAES CROMHOUT, eerste raedt ordinaris in den Hove van Hollant, ende de E. heere JACOB PAUW, regierende burgemeester der stadt Delff.

Alhier zyn oock verschenen als deputati des laetst Suythollantschen sinodj de E. D. JOHANNES BECIUS, dienaer des h. evangeliï te Dordrecht, ende de E. D. FESTUS HOMMIUS, dienaer des h. evangeliï tot Leyden.

Item de E. E. D. PETRUS PLACIUS ende D. HERMANNUS GERHARDI,

¹⁾ „Buystenius” de andere codd. hebben „Buyssonius.” ²⁾ Deze plaatsnamen tusschen [], opengelaten in Q en in onzen codex, zijn uit P aangevuld. K² heeft „Schoondervoerd” in plaats van „Iselsteyn”. I en R hebben „Accoij, Schoonderwoert,” terwijl de andere plaatsnamen ontbreken.

respective, als gedeputeerde des Noorthollantschen synodi tot onderhouding der onderlinge correspondentie.

Desgelycx de E. D. WILHELMUS BAUDARTIUS, dienaer des h. evangeliï te Zutphen, als deputatus des Gelderschen synode.

De synodus van Groeningen ende Ommelanden heeft sich door missive aen dese vergaderinge verexcuseert, dat sy nyemant tot ons gesonden noch oock ons tot hare vergaderinge genodicht hadde overmits de cortheyt des tyts.

JOHANNES LAMOTIUS heeft uyt de name des classis van den Hage de vermaninge gedaen tot aenvanck des synodi op de drie eerste versen van Psalm 125: die op den Heere hoopen etc., ende D. praeses heeft hem wt name der vergaderinge bedanct.

Alle de voornoemde gecommiteerden hebben hare credentien overgelevert, dewelcke gelesen ende geexamineert syn geweest. Ende is goetgevonden, dat men in dese vergaderinge byeen sal comen des voormiddachs van acht uyren aen tot elven toe ende des namiddachs van twee uyren aen tot vyve toe. Voorts zyn in dese synode dese navolgende artikelen beslooten, elke sessie met aenroupinge des naems Godts begonnen ende met dancksegginge eyndigende.

Art. I. Wt het quartier van Bueren, twelck duslange voor een ongesepareerde classis gehouden ende in de uytshryvinge der Ed. Mo. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant voor een halve classis naer ouder gewoonte erkent is geweest, zyn verschenen gedeputeerden van de twee partyen, d'eeene, die haer affgesondert hadde naerdats de wtschryvinge was geschiet, bestaende alleenlick wt drie personen, te weten ALBERTO HUTTENO, THEODORO BOMIO ende NICOLAO HERTSOECKER, waervan de twee HUTTENUS ende BOMIUS de gecommiteerde waren ende HERTSOECKER de committent, preses ende scriba, ende voorwendende dat sy met reden hunselven affgesondert hadden, overmits de andere partye ettelicke mael vergaderinge hadde gehouden sonder heur daerby te roupen. De sinodus verstaende, dat soodanige vergaderinge niet en waren geweest classicael, in welcke classicale vergaderingen de voornoemde drie altyt gekent hadden geweest, ende dat sy oock selve onder haer dryen meermaels gelycke vergaderingen hadden gehouden, dat een alleen geen vergaderinge en conde maecken om de twee andere te deputeren, dat oock aen haer drien als een affgesondert deel geen missive van wtschryvinge en hadde gesonden geweest, dat zyn Excellencie de prince van Orangien aen haer int bysonder nyet en hadde geschreven maer aen den classen int gemeen, haer gebiedende dat sy sick schic-

ken souden naer het uytschryven des classis synodael van Dordrecht, soo en heeft des synodus hare affsonderinge nyet connen vinden in reden gefondeert noch hare deputatien wettelick. Heeft derhalven HUTTONUM ende BOMIUM belast op te staen als geen stemme hebbende in dese vergaderinge, doch by sooverre sy etwes hadde voor te stellen, dat sy ¹⁾ den synodus sulckes tsyner gelegentheynt souden voordragen. Ende syn oversulcx alleenlick twee, die de classis van Beuren gecommitteert hadde, te weten MICHAEL VAN LOVEREN ende PETRUS VLEGERIUS, voor wettelick gedeputeerde toegelaten.

II. Alsoo de Noorthollantsche synodus tegenwoordelick tEnchuysen vergadert es, soo syn van wegen dese vergadering tot onderhouding van de onderlinge correspondentie derwaerts gedeputeert ELEAZARUS ZWALMIUS ende LEONINUS LEO, respective dienaren des woorts te Schiedam ende Nieuwenhoorn, met behoorlicke credentie.

III. De synodus heeft op het versouck des scriba hem tot medeschribam bygevoucht GEDEON SONNEVELT tot syner verlichtinge ende des te seeckerder aenteickeninge van tgene in dese vergaderinge gepasseert is.

IIII. De synodus heeft den kercken int quartier van Breda op haer versouck toegestaen, dat sy voor een halve classis erkent sullen worden tot approbatie van tgene de classis van Dordrecht, onder welke sy plechten te resorteren, voor desen haer heeft toegelaten, namelick voor een halve classis gehouden te worden, twelcke de synodus haer heeft geconsenteert met conditie, dat sy dese saecke syn princelicke Excellentie sullen bekent maecken.

V. D. FLORIANUS ende NOLTHENIUS hebben uyt name ende last der gesepareerde broederen in den classe van den Bryel geprotesteert niet te connen met goede conscientie by de tegenwoordige Remonstranten als christelicke broeders sitten, overmits op haer protest, nevens hare gravamina aen den classsem synodael van Dordrecht overgesonden, tot haer genougen (soo sy meynden) niet en was gelet. De synodus siende, dat dit directelick soude stryden tegen de goede meeninge der Ed. Mo. heeren Staten, die zy in hare brieven van uytschryvinge aen den classsem synodael voorseyt te kennen geven ende alsoo dese vergaderinge vruchteloos maecken, heeft de voornoemde broeders aengeseyt, dat sy wel gewenscht hadde, dat soodanige protest voor ditmael achtergebleven ware, alsoo de classis synodael voors. ²⁾ emmers daerop hadde

¹⁾ „sy” P heeft „sy in de stadt souden blyven ende.” ²⁾ „voors” P heeft „voorz. int stellen van de gravamina.”

gelet, ende heeft haer vermaent hare sitplaetse te willen nemen, dat men haer acte soude geven, dat sy haer commissie hadde naergecomen ¹⁾, alsoo het eynde deses synodi nyet en is te oordeelen, oft men dese Remonstranten voor broeders sal erkennen oft nyet, maer de saecken prepareren, ten eynde de synodus nationalis sulckes doe.

VI. Alsoo de Ed. Mo. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant door haer Ed. Mo. commissarissen de remonstrantie, by de Remonstranten den XIII^{en} ²⁾ September lestleden aen hare Ed. Mo. gepresenteert, dese vergaderinge belieft heeft ter hant te stellen om gelesen ende overwogen te worden, naerdad de tegenwoorde Remonstrantsgesinde rondelick verclaert hadden, dat zy noch tot instellen noch oock tot overgeven der voornoemde remonstrantie consent hadden gegeven, soo heeft de synodus eenigen seeckeren persoonen, hier tegenwoordich, last gegeven deselve remonstrantie te doorlesen, tgene daerin aenmerckelickst is aen te teickenen ende tselvige den sinode by geschrifte over te geven. Heeft oock int bysonder elck lidt deser vergaderinge vermaent in de tusschentyden, dat de vergaderinge noch nyet en is geseten, de voornoemde remonstrantie te doorlesen ende tgene zy daerin mochten aenmercken, den voornoemden persoonen ter hant te stellen. Dese persoonen hebben een seeckere antwoorde op de voors. remonstrantie gestelt, dewelcke de vergaderinge gelesen hebbende door de E. E. heeren commissarissen den Ed. M. heeren Staten heeft gepresenteert.

VII. De credentien gelesen ende daerwt verstaen zynde, wie volgens de resolutie der Ed. Mo. heeren Staten ende de uytschryvinge des classis synodael voor leden deses sinodi te houden waren, alsoo in het VIIIe gravamen gevraecht wort, oft alle diegene, die op den sinode als gecommiteerde ende leden derselve sullen verschynen, nyet en behooren in den aenvangh oprechtelick voor den Heere te verclaren (tot contentement der voors. synode), dat noch zy noch oock diegene, die haer gecommiteert hebben (sooveele haer bekend is) int stuck der aengenomene leere onser kereken, in de formulieren van eenicheyt verclaert ende begrepen, anders geen verschillende gevoelen en hebben als de vyff bekende articulen, by de Remonstranten in hare eerste remonstrantie overgegeven, ende namentlick dat sy verwerpen alle leerpoincten der Socinianen ende andere dwaalgeesten, tegen de leere der Gereformeerde kercke strydende, ende dat zy haer allen te samen het oordeel des sinodi onderwerpen, soo is daarop omgevraecht,

¹⁾ „dat sy — naergecomen” P heeft „van sodanigh protest alhier gedaen te hebben.”

²⁾ „XIII^{en}” I, K² en R hebben „18”

off de classen tselve noodich ende dienstich achten, ende is van allen classen eendrachtelick ingebrocht, dat sy verstaen, dat sulcx behoorlick, noodich ende dienstich is. Ende volgens dien hebben verclaert deghene, die tegenwoordich waren, eerst voor haerselven eenige, als namentlick uyt den classe van der Gouda THEODORUS HERBERTS ende DANIEL WITHIUS, wt den classe van Rotterdam CHRISTOPHORUS HELLERUS ende ADRIAEN SIMONZ, wt den classe van den Bryel THEOPHILUS RIJCKEWAERT ende JACOBUS CARPENTARIUS, dat sy wel stonden in het gevoelen der Remonstranten, in de voors. vyff poincten begrepen, twelck sy oock verclaerden te houden den woorde Godts conform ende nyet te stryden tegen de aengenomene leere, in de voorschreve formulieren verclaert, maer dat deselve formulieren hielden voor schriftmatisch, ende namentlick dat sy verwierpen ende detesteerden alle de leerpointen der Socinianen, tegen de voorsz. aengenomene leere strydende, sulcx dat sy verblyt waren hierdoor gelegentheyt gecregen te hebben om haerselven in dusdanige treffelicke vergaderinge diesaengaende te mogen verclaren. Wat aengaet hare committenten verclaerden deselve, dat sommige hare ¹⁾ classen van tgevoelen der Remonstranten nyet en hadden goetgevonden tot den synodum te comen ofte yemande wt haren name te deputeren, maer aengaende de andere, die haer gedeputeert hadden, dat deselve met haer oock wel stonden int gevoelen der vyff voorschreve articulen, maer dat sy nyet en wisten, voor sooveele haer bekend was, dat onder deselve yemant was, die buyten de vyff voorschreve articulen eenich gevoelen soude hebben, strydich tegen de voorsz. formulieren ofte overeencomende met het gevoelen der Socinianen, daertegen strydende. Waerop goetgevonden is aen te teickenen de namen dergener, die swaricheyt gemaect hebben omme tot dese tegenwoordige synode te comen ofte yemant te deputeren, ten eynde men daernaer order mach stellen om naer derselver gevoelen te vernemen, opdat alle geschillen onder de kerkendienaren, onder dese synode gehoorende, bequaemlick tot den synodum nationael mogen gebrocht worden. Alle de andere kerkendienaren, die verschenen waren, hebben verclaert, dat sy de voors. vyff articulen nyet toe en stonden, maer hielden deselve te stryden tegen Godes woort ende de voors. formulieren, ende voorts dat sy nyet en hadden int minste eenich gevoelen, strydende tegen de voorsz. aengenomene leere, maer dat sy verstonden, dat deselve den woorde Godts conform waren in alle deelen, dat oock alle degeene, die haer gecommitteert hadden in de respective classen, deselve verclaringe gedaen hadden. Wat belangt het laetste lith ²⁾, van sich het oordeel des

¹⁾ „hare” I, K² en R hebben „harer” P heeft „in haere”. ²⁾ „lith” I, K² en R hebben „lith des gravamens.”

synodi te onderwerpen, naedat verclaert was, dat daerdoor nyet verstaen en wiert, dat men soude moeten beloven alles voor goet te kennen, wat by de synode soude besloten werden, maer dat men soude moeten ofte datselve goetkennen ende volgen, ofte soo men sulcx nyet en conde doen, in goeder conscientie liever affstant doen van de kerckelicke diensten als sich tegen de ordre des synodi stellen, daerop hebben alle de leeden des synodi, soowel van het een als van het ander gevoelen, eendrachtelick verclaert, dat sy in sulcker vougen haer gewillichlick het oordeel soo deses als des toecomenden synodi nationalis onderwierpen.

VIII. Volgende het oude gebruyck des synodale vergaderingen zyn eerstelick geresumeert ende opgelesen de acten des laetsten synodi van Suyt-hollant, gehouden in den jare xvii^c ende acht binnen Dordrecht, ende hebben de gedeputeerden des synodi JOHANNES BECIUS ende FESTUS HOMMIUS (die volgens de ordre der voorgaende synoden in de plaetse EGBERTII AEMILII sal. gecomen was) rapport gedaen, wat naersticheyt ende devoir by haer gedaen was tot bevorderinge des synodi provincialis, dat tot dien eynde verscheydene remonstrantien aen de Ed. Mo. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant waren gedaen ende daerdoor ten laetsten sooveele te wege gebrocht, dat hare Ed. M. eyntelick toesegginge hadden gedaen, dat deselve synodus gehouden ende wtgeschreven soude worden tusschen den x^{en} ende xx^{en} October in den jare 16 ende 08; dat sy, dien tyt genaeckende, aengehouden ¹⁾ hadden, dat de voors. synode soude mogen uytgeschreven worden, dat sy daerop voor antwoord hadden ontfangen, dat haer Ed. Mo. daertoe nyet en conden verstaen, voor ende aleer dat de classis van Alckmaer soude bethoont hebben gehoorsaemheyt aen de beveelen van hare Ed. Mo., by dewelcke haer belast was, dat ADOLFUS VENATOR ende eenige andere predicanten in deselve classe soudent ontslagen worden van de suspensie, over haer gedaen; dat de gedeputeerden van beyde de synoden van Suyt ende Noorthollant van hare Ed. Mo. zyn belast derwaerts te reysen ende hierover met de voors. classe te handelen, twelcke geschiet es. Ende is by die occasie verhaelt de geheele handelinghe der gedeputeerden met de voors. classe, dat deselve wel d'andere predicanten in hare vergaderinge wederom soudent willen ontfangen, maer dat zy gewichtige redenen hadden, waerom zy ALDOLFUM VENATOREM van de suspensie nyet en conden ontslaen; dat de gedeputeerde voorsz., hiervan rapport doende aen de Edele Mogende heeren Staten, meteen door een wytlopinge remonstrantie zeer ernstelick hebben wederom versocht, dat de voorsz. synode met den eersten soude

¹⁾ „aengehouden” R heeft „aengenomen.”

mogen wtgeschreven worden; dat zy daerop zuleken antwoord hadden ontfangen, daarmede nyet alleenlick tvoorsz. versouck affgeslagen wierde, maer oock de hoope genouchsamelick affgesneden, dat deselve synodus in die gelegentheyt van tyden niet soude connen verworven werden, waeromme zy oock vorder versouck nagelaten hebben, als houdende tselve vruchteloos te sullen wesen. Belangende de bevorderinge des sinodi nationalis hebben deselve gedeputeerde gerapporteert, dat by de kercken ¹⁾ goetgevonden was, om denselven synodum met des te meerder vrucht te bevoorderen, te versoucken aen de kercken der respective provincien, dat deselve oock eenige soude willen deputeren om met brieven van voorschryvinghe van de Edele Mogende heeren Staten van de respective provincien tselve versoeck gesamentlick te helpen bevoorderen, twelcke geschiet is op verscheydene tyden, voornamelick in den jare xvi^e ende twaelf ende derthien; maer dat sy evenwel de voors. wtschryvinge niet hebben connen verwerven, voornamelick doordien de provincien van Hollant ende Wtrecht in het houden des sinodi nationalis van nieuws swaricheyt maecten om te consenteren, waerby men oversulcx de saecke heeft moeten laten blyven, alsoo daer gheen apparentie en was om yet voorders te sullen connen verwerven. Is oock van deselve gerapporteert, dat sy hadden aengesproken de professooen der h. theologie ende de regenten in de universiteyt ende haer vermaent, dat sy hare bedenckingen over de Confessie ende Catechismum volgens den III^{en} articul souden willen openbaren; dat D. D. GOMARUS ende TRELCATIUS hadden verclaert geene te hebben, maer dat D. ARMINIUS hadde verclaert de syne te hebben, ende dat hy den gedeputeerden op haer versouck schriftelick soude antwoorden, de regent PETRUS BERTIUS verclaerde desgelycx de syne te hebben, ende hadden beloofd deselve over te seynden; dat D. ARMINIUS namaels haer schriftelick hadde te kennen gegeven verstaen te hebben, dat de E. M. heeren Staten den classen hadden aengeschreven, dat sy hare bedenckingen souden met beslootene missiven overseynden aen hare Ed. Mo., dat hy meynde oock sulck bevel te sullen ontfangen ende dat hy daernaem hem soude gedragen. Ende is voorts by de voors. gedeputeerden cortelick verhaelt, wat sedert het houden des laetsten synodi tot op desen in de kercken van Suythollant publyckelick sich hadde toegedragen, namelick dat in den jare xvi^e ende negen, nadat D. ARMINIUS eerst ende daernaer D. GOMARUS gehoort waren geweest in de vergadering van de heeren Staten, een conferentie tusschen beyden in hare E. M. tegenwoordicheyt was aengesteld, met ²⁾ vier predicanten geassisteert; dat in het

¹⁾ „de kercken” P en Q hebben „de kercke synodael van Amsterdam ende de ghe-deputeerde van beyde sijnoden.” ²⁾ „met” de andere codd. hebben „elck met.”

volgende jaer van thiene eenige kerckendienaren sonder communicatie ende voorweten der kercken ende classen overgelevert hebben aen de Ed. Mo. heeren Staten seeckere remonstrantie, waerinne sy stellen seeckere vyff leerpointen aengaende de goddelicke predestinatie, de genade Godts ende de volherdinge der geloovigen, verclarende wat gevoelen zy diesaengaende hadden, met versouck dat hare Ed. Mo. haer ende hare diensten in hare protectie souden willen nemen; dat de voors. vyff poincten corts daernae by de E. heeren Gecommitteerde Raden wtgesonden syn aen eenige classen, daer beroepene predicanten souden geexamineert worden, met last dat deselve classen in het examineren niemant hooger en soude perssen in dye poincten, als by de voorschreve overgeleverde articulen verclaert staet, waerinne als de classen swaricheyt maecten, overmits by deselve verstaen wierde, dat de voors. articulen stryden tegen Godts woort ende tegen de formulieren van eenicheyt, dat sy bereyt waren sulcx den E. heeren Staten door de gedeputeerden in een wettige kerckelicke vergaderinge te bewysen; dat daerop by haer Ed. Mo. goetgevonden was, dat in hare vergaderinge daerover aengesteld soude werden een conferentie tusschen ses van de Remonstranten aen de eene syde ende ses andere predicanten, die dese voors. articulen voor ontschriftmatich houden, aen d'ander zyde, dewelcke by de respective classen gecommiteert zyn; dat de voors. conferentie gehouden is in den jare xvi^c ende elff, gelyck mede op denselven tyt gehouden was in de voors. vergaderinge een andere conferentie tusschen de voorsz. ses gecommiteerde der classen ende D. CONRADUM VORSTIUM, die beroupen was tot de professie der h. theologie in de universiteyt van Leyden, tegen wiens beroupinge oock haer hebben geopposeert eenige voornaemste steden van Hollant, de E. M. heeren Staten van eenige naburige Geunieerde Provincien, mitsghaders oock syne M^t van Groot Britannien; dat de voors. conferenten daarna belast zyn van hare E. M. te stellen aen wederzyden den staet des geschils over de vyff voors. articulen, in de voornoemde conferentie verhandelt, alsoock haer advys, hoe dese differenten alderbest souden connen affgedaen worden; dat de sake dus is blyven staen ende dat onderdes verscheydene andere geschillen ende swaricheden in de kercken van dage te dage meer ende meer hebben toegenomen, gevoet ende vermeerdert zynde door verscheydene twistschriften, die dagelix onder de gemeynte gestroyt wierden; dat in den volgenden jare xvi^c ende veertien seeckere resolutie by de meeste steden genomen was aengaende dese kerckelicke geschillen, ende dat in het jaer daeraen deselve resolutie aen de classe is aengeschreven met last deselve te gehoorsamen op pene van wederhooricheyt; dat sommige classen daertegen bereyt waren geweest hare beswaernissen aen hare Ed. Mo. over te geven, alsoo gecontroverteert wierde, off deselve te houden soude syn voor een resolutie

staatschewyse genomen, dat oversulcx nyet verder gedaen was; dat in den jare xvi^c ende sestien in de vergaderinge van hare Ed. Mo. verscheydene voorlagen zyn gedaen geweest, hoe dese geschillen op het gevouchelickste souden mogen affgedaen worden ende voornamelick van een vergaderinge van kerkelicke ende politicke persoonen in gelyck getal om de saecke te accommoderen, maer dat sulcx nyet en was goetgevonden; dat in het volgende jaer seventien zyne Mt. van Groot Brittannien, gelyck oock de naburige provincien van Zeelant, Gelderlant, ¹⁾ Groningen ende Ommelanden de heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant [vermaent ende geraden hebben, dat dese gheschillen] ²⁾ niet bequamelicker souden connen affgedaen worden dan doort middel van de synode nationael; dat verscheydene steden sulcx in hare Ed. Mo. vergaderinge met veele redenen verthoont hadden; dat daerop eyntelick gevolcht was, dat de H. Mo. heeren Staten Generael op den xi^{en} ³⁾ September resolutie hadden genomen, dat de sinodus nationael soude wtgeschreven worden om tegen den 1^{en} Majj gehouden te worden, ende meteen oock beraemt hadden den voet, op weleke dese soude gehouden werden ⁴⁾, bestaende in xvii artuculen, die oock opgelesen syn; dat door eenige oppositien, die hiertegen gedaen wierden by de provincien van Hollant ende Wtrecht, dese wtschryvinge noch een tyt lanck was opgehouden, totdat in desen jare xvi^c ende achthien op den vyftienden Junij laetstleden de wtschryvinge gedaen is van de sinode nationael, die gehouden sal werden op den eersten November toecomende binnen de stad Dordrecht, ende dat eyntlick oock de difficulterende leden van Hollant ende de heeren Staten van Wtrecht haer daermede eendrachtelick hadden geconformeert.

IX. Den eersten ende tweeden articul des laetsten synodi houden nu op, alsoo onse gebuerlicke overicheyt soowel tot houdinge des nationalis als particularis synodi verwillicht heeft.

X. De derden articul des laetsten gehouden synodi geresumeert zynde, by deweleke belast wort, dat alle de kerckendienaren, onder dese sinode gehoorende, die eenige bedenckingen tegen ofte over de aengenomene leere, in de Confessie ende Catechisme verclaert, souden mogen hebben, deselve binnen den tyt van een maent nae de insinuatie in de classen souden openbaren, is van de classen verclaert, dat in geene derselver soodanige bedenckingen

¹⁾ „Gelderlant” P en Q hebben „Gelderlandt, Vrieslandt.” ²⁾ Het tusschen [] geplaatste is aangevuld uit P en Q. In I, K² en R staat deze lezing: „vertoonden, dat de saecke.” ³⁾ „xi^{en}” I, K² en R hebben „17^{en}.” ⁴⁾ „ende meteen — werden” ontbr. in K² en R.

zyn ingebrocht, maer dat by missive van de Ed. M. heeren Staten van date den 23 November anno 1608 belast¹⁾ was, dat sulcke bedenckingen met beslotene brieven aen hare Ed. Mo. souden werden overgesonden om by haer Ed. Mo. bewaert te worden tot den synodum²⁾. Ende alsoo diesangaende oock in het vierde gravamen vermaent wort, oft niet goet ware, dat alle deselve bedenckingen, die de Remonstranten in haer Naerder bericht pag. 111 bekennen overgesonden te hebben, op dese particuliere synode souden mogen innegebracht ende geopent worden om, door deselve tot den synodum nationalem overgebracht synde, te bequaemlicker ende seeckerder alle differenten over de leere in deselve nationale synode affgehandelt te mogen worden, is daerop by de classen verclaert, dat sulcx seer dienstich ende noodich zal wesen. Ende de classis synodael heeft daerby verclaert diesaangaende geschreven te hebben aen de Ed. M. heeren Staten, met versouck dat haer Ed. Mo. gelieve de voorsz. overgesondene bedenckingen mede te geven harer Ed. Mo. gecommitteerde op desen synodum, dewelcke oock verclaerden, dat men na de voorsz. brieven gesocht hadde, maer dat men se nijet hadde connen vinden. Soo heeft de sinodus de E.E. heeren commissarissen gebeden te gelieven aen te houden, dat nae deselve noch eens met neersticheyt soude mogen gesocht worden. Ende alsoo voorts int voors. gravamen voorgesteld wort, dat alle ende ygelick predicanten vermaent mogen werden hare voors. bedenckingen, die se souden mogen hebben, in desen synodum te willen inbringen ten eynde voornoemt, soo hebben daerop verscheydene classen verclaert, dat in hare classen sulcke vermaninge gedaen was ende dat onder haer nyemant en was gevonden geweest, die eenige bedenckingen tegen ofte over de voors. formulieren en hadden, niet alleen wat aengaet de substantie der leerstukken maer oock de manieren van spreecken, met dewelcke deselve voorgesteld ende verclaert worden, die eenige noodige veranderinge souden vereysschen. Omgevraecht zynde, off yemant in dese synode eenige soodanige bedenckingen souden mogen hebben, is eendrachtelick verclaert by alle die tegenwoordich waren, dat syluyden nyet en hadden tegen dselve leere, wat de substantie der leerstuck aengaet, maer sommige verclaerden wel eenig bedenkens te hebben tegens sommige manieren van spreken, met dewelcke de leerstukken wtgedruet worden, die bequaemlicker souden connen gestelt worden om aenstoot ende misduydinge voor te comen, hoedanige voorgesteld wierden by die van der Gouda. Ende alsoo in verscheyden classen soodanige vermaninge ende omvraging niet en is gedaen ende veele kerc-

¹⁾ „belast” R heeft „beloof.” ²⁾ „synodum” I, K² en R hebben „synodum nationael.”

kendienaren nyet en hebben willen seynden ofte deputeren tot den synodum noch selve comen, is goetgevonden daertoe te arbeiden, dat deselve bedenckingen, soo sy eenige soude mogen hebben, desen synode mogen toegesonden worden. Ende tot dien eynde zyn de E.E. heeren commissarissen voors. van den synode seer gedienselick gebeden ende versocht te gelieven van derselve wegen by de Ed. Mo. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant aen te houden, dat metten allereersten door missiven van hare Ed. M. souden mogen belast worden alle de kerkendienaren, die hare verclaringe over dit stuck noch nyet en hebben gedaen, dat binnen een seeckeren corten tyt, by hare Ed. Mo. te stellen, alle hare bedenckingen, die sy souden mogen hebben tegen ofte over de Confessie ende Catechismum deser kercken, soo de substantie der leerstukken voornamlick als oock de manieren van spreekken aengaende, schriftelick aen den tegenwoordigen synodum willen overseynden met corte deductie van de redenen, waeromme zy zouden meynen, dat in de voors. formulieren eenige veranderinge ofte naerder verclaringe soude nodich ofte dienstich wesen, mitsghaders oock ronde ende oprechte verclaringe schriftelick over te seynden over de artyckelen ende tegenartyckelen, die in de conferentien van Delft in den jare 16 ende 13 voorgehouden syn, opdat alsoo des te beter de staet des geschils in dese kercken geformeert ende bequaemlick tot den synodum nationalem gebrocht mogen werden. Tot dien eynde soude moeten geschreven worden aen de classis van Delft ende aen de vergaderinge van de Remonstranten des classis van Leyden, van der Gouda, van Rotterdam, van den Briel ende van Woerden. Aen de drie predicanten in den classe van Bueren, die haer hierover noch nyet en hebben verclaert, sal van de synode worden geschreven. Ende sullen sich verclaren de voors. : 1. off sy eenige bedencken hebben over de waerheyt ende nootsaeckelicheyt van eenich leerpoint, in de Confessie ofte Catechismo begrepen, soo int gemeen als specialick ten aensien van elcken artikkel ende elke vrage met hare antwoorde; ten tweeden off sy bedencken hebben over de woorden ende manieren van spreekken, waermede de voorsz. leerpointen voorgesteld worden. Ende sal een ygelyck dese verclaringe doen in alle oprechticheyt voor den Heere, die een kenner aller harten is, sonder eenige mentale aequivocatie ofte dubbelsinnige woorden te gebruycken. Indien neen, dat sy dan sullen verclaren, dat sy deselve schriften met alle hare leerpointen ende woorden, genomen in soodanigen sin als van tbeginnel aen der reformatie de Nederlantsche kercke de Confessie verstaen heeft ende ghelyck de kercken des keurvorstelicken Paltz ende de Gereformeerde Nederlantsche kercken den Catechismum verstaen ende uytgeleyt hebben, van harten toestaen.

XI. De E.E. heeren commissarissen hebben volgende den naestvoorgaenden artikkel wt name des synodi requeste aen de Ed. M. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant gepresenteert ende op den XIX October rapport gedaen van tgene hare Ed. Mo. daerop hadden geordonneert, te weten dat hare Ed. Mo. datelick aen de classen ende vergaderingen, in de requeste gespecificeert, hebben geschreven ten versochten eynde; doch wat aengaet de bedenckingen, voor desen aen hare Ed. Mo. overgesonden, dat den heere avocaet¹⁾ van tlant, die de voors. bedenckingen in syn bewaringe hadde, daernae gevraecht zynde, geantwoort hadde, alsoo hy sieck geweest ende ettelicke mael syn comptoir verandert was, dat sy verleyt waren, dat by sooverre yemant van de syne by hem mochte comen, dat hy ten naestenby aenwysinge meende te connen doen, waer sy te vinden souden syn. Waerby de saecke voor die tyt gebleven is. Ende de sijnodus de E.E. heeren commissarissen ten hoochsten bedanckt hebbende, heeft haer E.E. op een nieuw gebeden de naesoekinghe der voornoemde bedenckingen te willen urgeren.

XII. Op den III^{en} artikkel des laetsten synodi, van de ongerymtheyt van de bevestinge der huwelicken der gedoopte met ongedoopte door kerkendienaren, syn de redenen, by D. BECIUM tot bewys van dien int brede gestelt, gelesen. Ende is by de vergaderinge goetgevonden deselve redenen te contraheren, in de Latynsche sprake te stellen ende alleenlick op tgene, dat daerin kerckelick is, te letten (twelcke gedaen is) ende alsoo door onsen gecommiteerden den synodo nationali verthoont te worden.

XIII. Den XII^{en} artikkel des laetsten synodi, handelende van den Goutschen catechismo, gelesen ende D. BECIJ redenen aengehoort zynde, daermede hy de nootwendicheyt van het afschaffen desselvigen bewyst, heeft de vergaderinge, om naerder de gelegentheyt hiervan te verstaen, THEODORICUM HERMANI gevraecht, wat van de saecke was, dewelcke rondelicken bekend heeft, dat syn vader, hy ende ARBOLDUS denselvigen catechismus gestelt hadden in geen andere meeninge, dan opdat hy in de kinderschoolen binnen der Gouda geleert soude worden. Gevraecht synde den voornoemden THEODORICUS, met wien sy denselven catechismus gecommuniceert hadden, heeft bekend met ARMINIO, die hem gesien ende

¹⁾ Hierbij heeft K² in margine: „Nota. Den advocaet lagh op datmael ghevangen. Is geapprehendeert den 29 Aug. 1618 op den dagh van S. Jans onthoofdinghe, ende is den 13^{en} Meij daeraen anno 1619 metten sweerde geexecuteert ende onthooft.” Een bijna woordelijk gelijkkluidende aantekening vindt men bij I en R in margine.

overgelesen hadde, voegende daerby, dattet hem leet was, dat deselve oyt was uytgecomen, oock syn beste dede om hem in te houden, hebbende tot dien eynde alle de exemplaren tot hem genomen ende opgeslooten om onder de luyden nyet te laten comen, datter goede hoope was, dat in de kercke van der Gouda de gemeyne Catechismus der Gereformeerde kercken naer den nationalem synodum ingevoert sal worden, alsoo het meerderdeel des kerckenraets, die hem gesonden hadde, daertoe genegen was.

XIII. CHRISTHOPHORUS HELLERUS, DANIEL WITSIUS, THEODORICUS HERBERTS, THEOPHILUS RIJCKEWAERT ende ADRIAEN SIMONZ hebben een seecker schrift, by haer onderteickent, den synodo behandicht, twelcke sy versochten, dat de vergadering lesen ende daerop antwoorde wilde geven, alsoo sy nyet eer verder in handelinghe met haer en conden treden. In dit schrift naer ettelicke clachten stellen sy seeckere pointen haeres gevoelens int stuck van de christelicke leere ende verclaren, by sooverre de synodus dit haer gevoelen voor goet kende, dat sy dan eens waren met den synodo, soo nyet, begeren sy dat synodus tegen dese hare theses wille stellen anthitheses. Versochten verder te verstaen de capita accusationum, die men tegen haer hadde. De synodus, tvoornoemde schrift gelesen, op haer versouck gelet hebbende, heeft tot antwoorde gegeven, dat sy voornoemt nu alreede vier dagen ende meer de vergaderinge bygewoont hadden, dat haer geen oorsaek was gegeven om daerwt te scheyden, dat men se voor leden des synodi erkent hadde, dat volgens het wtschryven der Ed. M. heeren Staten aen de andere Remonstranten ten versoecke deses synodi, deselve Remonstranten verwacht wierden om des te beter den staet des geschils te mogen stellen, ende dat alsdan bequamelick op haer schrift voornoemt soude connen gelet worden.

XV. Aengaende het derde gravamen, van in toecomenden tyde voor te comen die swaricheyt, die nu in de leere is gevallen, dwelcke eerst wt de academie van Leyden is gesproten, is om daertoe te comen goetgevonden vier persoonen wt dese vergaderinge te belasten een seeckere ordre te beramen aengaende de professoren in de theologie ende der Hebreische spraecke, de regenten der collegien ende de studenten theologiae, item de opsienders der collegien; welcke ordre, in dese synode goetgevonden synde, eerst gecommuniceert sal worden met de Ed. M. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant om daernae (met voorweten hare Ed. Mo. als oock haer Ed. M. approbatie) den gedeputeerden van Gelderlant, Vrieslant ende Groningerlant, die op den synodum nationael sulken verschynen, door onse gecommitteerde voorgehouden ende, indien syt nodich vinden, den synode

nationaal voor te dragen, volgens alle twelcke oock een soodanige ontwerpene ordere den Ed. M. heeren Staten voornoemt met een remonstrantie verthoont es.

XVI. Syn gelesen dese navolgende schriften: verclaringe CASPARI CAPRACII, predicant te Pernisse; de missive JOHANNES DE VRIES, predicant op de Stadt onder den Bryel; een seecker schrift der Remonstranten, gestelt in hare vergaderinge tot Leyden den 22 October 1618 ende geteeckent JOHANNES SCHOTEN, preses, BERNARDUS DWINGELOO, scriba; oock andere missiven der Remonstranten van Rotterdam, Gouda ende Woerden, geschreven int particulier aen de E.E. heeren commissarissen ende by hare E.E. de synodale vergadering gecommuniceert; item een verclaringe FRANCISCI LANSBERGII nopende de vyff poincten, Catechismum ende Confessie, mitsgaders de conferentie van Delft, de bedenckingen THEODORI HERBERTS, tot welcke WITSIUS hem oock refereerde; verder de bedenckingen SAMUELIS LANSBERGII over de Catechismum ende de Confessie; verder de verclaringe HUTTENI ende BOMII wt den classe van Bueren; de missive CUPPI te Woerden, seer spytich ende injuricus; de bedenckingen HERTSOECKERI. Ende syn dese schriften medegegeven den gecommitteerden ad synodum nationalem.

XVII. Op het vyffde gravamen, van theses ende antitheses de ware leere te stellen, dese hebben D. FESTIUS ende D. TRIGLANDUS gestelt, d'eene in Duyts, d'andere in Latyn, welcke gelesen synde is goetgevonden, dat se ad synodum nationalem gesonden sullen worden.

XVIII. Het sesde gravamen gelesen synde ende de classis omgevraecht nae de personen, die zy wisten ofte onwettelick beropen te wesen tot den dienst des woorts ofte aen eenige merkelieke ergernisse schuldich, zyn by de gecommitteerde der classen een merkeliek getal soodaniger voorgestelt geweest. Ende is goetgevonden dese namen in notitie te houden om deselve te behandigen dengenen, die van wegen dese vergadering de classen sullen visiteren.

XIX. Het sevende gravamen verstaet de synodus, dat onnoodich ende ongefondeert es¹⁾).

XX. Aengaende het ix gravamen, twelck uyt drie leden bestaet, verstaet de synodus, dat voortaan het eerste ende tweede deel onderhouden

¹⁾ Hierop volgt in K² „Het viii^e gravamen is hiervooren, artic. 7, door occasie afghedaen". Evenzoo in I en R.

ende tegen de contraventeurs kerckelick geprocedeert sal worden. Het derde vint sy oock goet. Ende is by occasie van de twee eerste leden gevraecht, off nyet geraden ware een acte in dese vergaderinge te ontwerpen om te weten, in wat sin men den Catechismum sal onderteikenen. Ende is by de meeste stemmen goetgevonden, dat hier een project ontworpen ende datselve den synodo nationali te oordeelen gegeven worde.

XXI. Het x^e gravamen heeft de synodus geoordeelt te wesen niet alleen onnodich maer oock streckende tot beswaring der kercken, der dienaren des h. evangeli ende der gedeputeerden des sinodi, evenalsoff zy de Confessie ende den Catechismum wilden stellen in eenen graedt met Godes woort (twelcke verre van daer es), ende de woorden revisie ende examinabel in haren behoorlicken sin niet en wilden toelaten, daer nochtans niemant voortgebracht can werden, selfs nyet by die van der Gouda (die dit gravamen hebben gestelt), die dese woorden van revisie ende examinabel verder heeft verworpen, dan sooverre daarmede de Confessie ende Catechismus in reatu, als verbetering van doen hebbende, gestelt worden. Derhalven alsoo die van der Gouda dit gravamen gestelt hebben sonder fundament, alleen op bloote geruchten, die sy seyden dat onse kercken ende leeraren nagingen van de Confessie ende Catechismum te willen stellen in gelycke weerdicheyt met Godes woort ende op weigeringe van de clause van revisie des Catechismi ende der Confessie (tot welke sinistere geruchten de Remonstranten selve oorsaecke hadden ghegeven), allegerende de resolutie der H. M. heeren Staten Generael, daerin de clause van revisie gespecificeert staet, daert genouch bekend is, dat die resolutie nyet goet en was gevonden by alle de leden van de Generaliteyt, allegerende weders de acte des synodi van Gorchem in eenen verkeerden sin, daer de acte maer en siet op tgene, dat in alle nationale synoden gebruyckelick is (namelick dat in den aenvanck derselve altyt de Confessie gelesen wort ende daarop omgevraecht, offer yemant es, die etwes daertegen heeft), bekennde oock eyndelicken (gevraecht zynde, waerom dat behoorden gecensureert te worden diegene, die de revisie der Confessie hadden tegengesproken, sonder eenige reden daerby te stellen), dattet wel anders hadde behooren gestelt te worden, soo isset dat de vergadering verclaert heeft nyet alleenlick, dat noyt yemant onder de Contraremonstranten de Confessie ende Catechismum gestelt heeft noch oock tegenwoordelick stelt in eenen graet met Godes woort, jae ter contrarien deselve den oordeele des goddelicken woorts onderwerpt, maer oock dat dit tiende gravamen te nyete gedaen worde, ende dat de classis van der Gouda voorsichtelicker int stellen desselvigen hadde behooren te handelen.

XXII. Het elffde gravamen, oft behoorlick is, dat men de Catechisme als den bybelschen text de gemeynte voorleest ende haer deselve met ongedecten hoofde laet aenhooren, acht de synodus te wesen impertinent ende ongefondeert, doch syn de classe vermaent geweest, daert gevouchelick geschieden kan, dat men voor de leere des Catechismi eenige texten der h. schriftuere voorlese, dat met de materie des Catechismi overeencoemt.

XXIII. Aengaende het twaelffde gravamen de synodus verstaet, dat niet alleenlick de Confessie maer oock de Catechismus voor formulieren van eenicheyt in onse Nederlantsche kercken syn te houden, alsoo dese beyde van de kercken syn aengenomen.

XXIV. Wat belangt het 13 gravamen, off onse Confessie voor een formulier van eenicheyt gehouden wert in anderen zin dan voor sooveele dieselve met andere confessien overeencoemt, oordeelt de synodus, dat dit gravamen impertinent is, ende heeft tot bescheyt, dat de Confessie te verstaen is nae den sin der kercken, die se gestelt hebben om alsoo te wesen voor haer een formulier van eenicheyt.

XXV. Nopende het 14 ende 15 gravamen heeft de synodus van die van der Gouda, die se gestelt hebben, naerder verclaringe gevoordert, daerop sy verclaert hebben, niemant anders daerdoor te verstaen dan JOHANNEM LIJDIUM ende FREDERICUM ABBEMA, die in hare classe van haer gescheyden zyn. Ende zyn de voornoemde alsoock de kercken, die haer affgesondert hebben, vermaent geweest hare redenen gereet te sien te hebben, daermede sy haer doen meenen te verantwoorden.

XXVI. De synodus heeft goetgevonden, dat van de boucken ende schriften, int 17 gravamen aengeroert, seeckere lyste gemaect worde van de authouren ende titulen derselve ende met namen van de schandaleuste ende seditieuste om tot naerder kennisse daarvan te geraecken. Is ommegevraecht, off yemant in de vergaderinge seeckere wetenschap hadde van sulcke authouren ende schriften, ende sullen soodanige den gecommitteerden tot den synodum nationalem medegegeven worden. Met namen worden de voornoemde gecommitteerde belast den synode nationali voor te dragen: de Conferentie, Naerder Bericht, Appendix, Antwoorde op die van Walcheren, mitsgaders de Delffsche Conferentie.

XXVII. Voorder is goetgevonden, dat verschreven sullen worden om te comparereren op desen synodum de Remonstranten, resortierende onder den

classe van Leyden, Rotterdam, Gouda ende Woerden, die geweygert hebben yemant van de hare te committeren op dese vergaderinge, die de bedenckingen, welke sy noch souden mogen hebben, medebringen ende oock mondelick van deselve bedenckingen, mitsghaders van hare missiven aen de heeren commissarissen, alsoock de schriften, aen de synodale vergadering gesonden, alhier met dese synodale vergadering communiceren ende daervan verclaringe ende rekenschap geven gelyck oock van hare proceduren ende comportementen, waerdoor eenige kercken syn ontrustet. Ende is in de discretie gestelt van den praeses, assessor ende scriba, om WTENBOGARDUM, BERTIUM, GREVINCHOVIUM, HUTTENUM, etc. te ontbieden.

XXVIII. Op het achtiede gravamen wort geresolveert sulcx wel noodich te zyn, maer aengaende de maniere, op dewelcke het best sal connen geschieden, sullen de broederen, die op den synodum nationalem wt dese vergaderingen sullen werden gedeputeert, daerover beramen eenich formulier ende datselve met den synode nationali communiceren.

XXIX. Op het 19 gravamen verclaert de vergadering sulcx te behooren ende nootwendich te zyn. Ende alsoo sommige classen oordeelen, dat VORSTIUS behoort in synodo nationali gehoort te worden, soo blyven de gecommitteerde ad synodum nationalem belast aldaer aen te houden, dat VORSTIUS van haer geciteert worde om rekenschap van syn schriften ende manieren van doen te geven.

XXX. Op het 20^e gravamen is goetgevonden, dat men de goede hant hierinne houde, ten eynde de dolerende kercken mogen werden geholpen. Ende sullen de gedeputeerden der dolerende kercken hiervan communiceren met de gedeputeerden deses synodi om sulcx by de Ed. Mo. heeren Staten te worden verthoont.

XXXI. Op het 21 gravamen wordt geantwoort: jae, ende dat daervan in synodo nationali sal worden volcomelick gehandelt, ende sal de ordre onder-tusschen vant beroup der kerckendienaren worden gevolcht, die anno 1586 is gearresteert. Ende sal het bouck WTENBOGARDI vant ampt der overicheyt mitsghaders de questie de jure patronatus den synodo nationali gepresenteert worden om desselvigen oordeel daerop te hebben.

XXXII. Op het 22 gravamen sal de saecke worden gerenvoyeert op den synodum nationalem.

XXXIII. Op het 23 gravamen aengaende de vervoerde litmaten is geresolveert, dat sulcx gestelt worde int goetvinden van yderen particulieren kerckenraet omme daerinne te worden gehandelt naer gelegentheyt der persoonen.

XXXIV. Is op het 24 gravamen geoordeelt, dat soodanige kerkendienaren worden gehouden censurabel.

XXXV. Op het 25^e gravamen is geresolveert, dat de saecke in synodicali sullen werden affgedaen per decisie. Ende sullen die alleenlick verschynen op den nationalem synodum, die uyt de provinciale synoden worden gedeputeert. Ende sal in de brieven der gedeputeerden worden geinsereert, dat sy haer alleenlick sullen dragen naer de instructie, henlieden hiervan mede te deelen by desen synodum.

XXXVI. Op het 26^e gravamen is goetgevonden, dat den inhoudt deselven behoort te geschieden ende dat sulcx, als het laetste lith medebringt, door seeckere kerkelicke ordre, in den synodicali te beramen, sal worden verricht.

XXXVII. Op het 27 wort gerefereert tot het goetvinden des synodicalis ofte dergener, die wt de respective provincien daertoe sullen worden gedeputeert.

XXXVIII. Op het 28 gravamen, belangende het eerste wort bevonden sulcx te behooren, ende dat met overstaen van de respective kerckenraden. Op dese laetste deelen wort bevonden sulcx beyde noodich te zyn.

XXXIX. Op het 29, wort den inhoudt deses gravamens bevonden seer nodich, onder dese restrictie, dat sulcx nyet en verhindere een nationalem synodum, ende dat de gedeputeerde rapport doen van haer wedervaren aen den particulieren synodum.

XL. Op het 30 is bevonden sulcx te wesen nodich, ende dat men sal belasten de deputatos synodi op te soecken seecker concept, daarvan synde ende berustende ofte onder de voorsz. gedeputeerde ofte de E.E. heeren Gecommitteerde Raden. Ende alsoo men bevint, dat D. WTENBOGART eenige brieven geschreven heeft nopende het huwelick tusschen verboden graden, sullen dselve brieven worden gestelt in handen van de gedeputeerde ad synodum nationalem.

XLI. Op het 31 gravamen, [ghelyck dit gravamen]¹⁾ bestaet wt verscheyden deelen, alsoo werden deselve alle dienstich ende noodich gehouden. Doch alsoo eenige particuliere classen ende kercken hebben noch eenige bysondere bedeckingen ende gravamina, die haer meest drucken, sullen dselve gehouden syn die te stellen by geschrifte ende te geven aen de gecommiteerde ad synodum nationalem, opdat deselve daerinne ten besten der kercken int gemeyn ende van yder int bysonder, sooveel mogelick wesen sal, met elcanderen handelen. tWelck opdat te vruchtbaerder geschiede, sullen de gedeputeerde sulcx alles communiceren met de E.E. heeren commissarissen ende de E. heeren Gecommiteerde Raden, opdat geremedieert worde tgene particulier is. Ende aengaende de provincie van Hollant, dat het gemeyne gebrocht werde ad synodum nationalem, tweelcke sal worden gecommuniceert met de E.E. heeren, die van wegen dselve provincien aldaer sullen verschynen.

XLII. Op het 32 gravamen, die dienaren des goddelicken woorts, resorterende onder de baronie van Breda, sullen selver hieroppe aenhouden by zyne princelicke Excellentie ende de H. M. heeren Staten Generael, waertoe zy oock, zoot noodich is, mogen versoucken de hulpe ende adresse van de gedeputeerden des synodi.

XLIII. Op het 33, alsoo men bevint dese clachten te wesen van verscheyden natuyre ende dat eenige purelick aengaen de religie selver, sommige vermengt syn soo van de religie als gegevene scandalen, sommige eyndelicken concerneren de comportementen ende gegevene ergernissen, is goetgevonden, dat men ordentlick van alle deselve alhier handele.

XLIIII. Op het 34 is geresolveert sulcx noodich te zyn ende sal tselve geschieden by die van Dordrecht, alsoo men verstaet, dat deselve daerinne alrede getreden zyn. Ende sullen al tgene, tweelck noch ongeremedieert is, communiceren met degene, die wt dese vergaderinge sullen worden gedeputeert ad synodum nationalem.

XLV. Goetgevonden synde te resumeren ende te overwegen de Delffse conferentie, is deselve punctuelick de vergaderinge voorgelesen. Ende ommegevraecht zynde per D. presidem, wat een yder soo van de theses als antitheses gevoelde, hebben de Contraremonstranten te samen datelick verclaert haer volcomelick de theses aen te nemen ende de antitheses te ver-

¹⁾ Het tusschen [] geplaatste is aangevuld uit P en Q.

werpen. De Remonstranten, hebbende haer beraet daerop genomen tot des anderen daechs, verclaren oock hetselve soo voor haer persoonen als voor hare committenten, behoudens alleenlick dat zy blyven by de vyff bekende articulen.

XLVI. Is de vergaderinge voorgedragen seecker concept ofte ontwerp nopende de onderteickeninge van de Confessie ende Catechismus, te doen by de respective kerckendienaren, resorterende onder den Suythollantschen synodo, welck concept naerder sal werden overwogen by den gedeputeerden deser vergaderinge, gaende ad synodum nationalem, ende, ist nodich, by haer gecommuniceert met de gedeputeerde van andere provincien, aldaer comparerende.

XLVII. Syn in de vergaderinge verschenen REINERUS BORREMANS, kerckdienaer in Roon, ende PETRUS VAN WASSENBURCH, predicant in Poortugael, inbrengende eenige aenlachten ende beschuldigen, die sy over ende weder tegen elckanderen hadden nopende verscheyden proposten ende debatten, bevoorens tusschen henlieden voorgevallen. De vergaderinge haer verleent hebbende gehoor ende bevindende, datter noodich was breeder verclaringe ende bewys, twelcke sy alsdoen nyet en hadden by der hant, heeft de gansche sake gerenvoeyert tot hare gedeputeerde, die tot de respective classen sullen worden gesonden.

XLVIII. De E. magistraet ende kerckenraet van den Briel hebbende versocht, dat CORNELIUS BURCHVLIET ende NANNIUS GEISTERANUS, predicanten aldaer, op dese vergadering soudent verschynen, alsoo hare E. tegen deselve wat hadde te proponeren, is geresolveert, dat hetselve om de cortheyt des tyts wille soude worden uytgesteld tot op de compste van de gedeputeerde des synodi in den classe van den Bryel, die alsdan volcomen kennisse der saecke sullen nemen volgens haer instructie.

XLIX. Syn in de sinodale vergaderinge verschenen de gedeputeerde des kerckenraets van Heusden, te kennen gevende dat de voors. kerckenraet met approbatie van de E. magistraet JOHANNEM GREVIUM van synen dienst heeft ontset met aenbiedinge van reekenschap te geven aen de tegenwoordige synode, bereyt synde het oordeel van deselve over dese saecke te verwachten. Waertegens verschenen is JOHANNES GREVIUS, sich voor de synodale vergaderinge beclagende over het voorsz. deportement. Ende naerdad de gecommiteerde van Heusden hare proceduren hadden verhaelt mitsghaders de redenen, waeromme zy D. GREVIUM hadden van synen dienst ge-

deporteert, ende GREVIUS daertegens was gehoord, de synodus in den name des Heeren vergadert op alles, te wedersyden bygebracht, gelet ende overwogen hebbende in Godes heylige vreesse, oock gehoord het advys van de E.E. heeren commissarissen, approbeert ende ratificeert het voors. deportement, by den kerckenraet ende magistraet van Heusden tegen GREVIUM gedaen, verclarende dat de voors. GREVIUS sich van alle kerckediensten [sal onthouden, ter tyt toe hy behoorlicke satisfactie] ¹⁾ sal hebben gedaen, waervan de synodus ofte hare gedeputeerde sullen oordeelen.

L. Ende alsoo in de saecke GREVII, verhandelt voor dese synodale vergaderinge, mede mentie is gemaect van seeckeren kerckenraet, die GREVIUS ende de syne hadden vercooren ende bevesticht, soo verstaet de synodus voornoemt deselve verkiesinge gans onwettelick ende tegen alle orden geschiet te wesen, ende dat dienvolgende deselve persoonen voortaan sullen desisteren van alle kerckelicke bedieningen, te meer alsoo GREVIUS voors. van synen dienst is gedeporteert. Welcke resolutie des synodi deselve persoonen mede datelick aengeschreven es.

LI. Alsoo verschreven was HENRICUS SLATIUS, predicant tot Bleyswyck, omme te compareren voor dese synodale vergaderinge ende aldaer aen te hooren tghene hem van wegen deselve soude werden geproponeert, ende de voorschreve SLATIUS sich evenwel bleeff absenterende, heeft de synodus haeres plichtes geacht te wesen tot ondersouck van syne saecke te treden. Ende bevonden hebbende, dat SLATIUS voornompt al bevoorens was gesuspendeert van synen kerckendienst by den synodum van Gelderlant ende evenwel, staende onder deselve suspensie, den kerckendienst aengenomen hadde, mitgaders met het aenslaen van syn lasterlycke ende grouwelycke placcat de leere der Gereformeerde kercken seer valschelick hadde geschavotteert, ende voorts met syne comportementen seer sware ergernissen gegeven, eyndelick sich gethoont halsterrich ende contumax, niet willende voor den synodum compareren, heeft de gemelde synodus, op dit alles in de vreesse des Heeren lettende, den voors. SLATIUM gedeporteert van alle kerckelicke bedieningen, totdat hy soo de sinode van Gelderlant als dese van Suythollant sal hebben gedaen contentement. Welcke resolutie, den E. E. heeren magistraet van Rotterdam door eenighe gedeputeerde des synodi verwittiget zynde, heeft hare E. gelieft aen dese vergaderinge eenige persoonen wt het midden van haer te senden om op de saecke SLATII naerder openinge te versoucken, dat men, naerder daerop lettende, weder met hem

¹⁾ Het tusschen [] geplaatste is aangevuld uit de andere codd.

in onderhandelinge derselver treden soude. Maer is hare E. E. met crachtige redenen verthoont, dat de synodus hierinne wettelick hadde gehandelt, ende is meteenen order op de bedieninge van Bleyswyck gestelt.

LII. Is op het aenschryven des sinodi verschenen ADRIANUS ROMANUS, predicant tot Goere, welken voorgelesen synde verscheyden sware beschuldigingen tegen synen persoon nopende syn bedrichelick aeneomen tot den kerckendienst mitsgaders zyne onbehoorlicke ende seditieuse compoortementen te Goere voornoemt, het stellen ende doen aenplacken van seecker schandelick ende lasterlick placcaet (tot nadeel ende vleeke van veele trefelicke leeraren der kercken ende blame van de leere selve der Gereformeerde religie), ende daerop gehoort zyne frivoole antwoorde ende ydele excuse, heeft de synodus, op alles ernstelick ende in de vreesse des Heeren lettende, den voornompten ROMANUS gedeporteert van synen kerckendienst, totdat hy de synode behoorlick zal hebben voldaan, ende oock meteenen gesuspendeert van het avontmael des Heeren, totdat hy de kercke sal hebben gegeven genouchsame satisfactie. Aengaende den kerckenraet, by ROMANUS te Goere vercooren, verstaet de synodus, dat daelve sal affleggen soodanige qualiteyt, ende dat den ouden kerckenraet weder sal comen tot hare voorige bedyeninge.

LIII. Alsoo de synodus verscheyden malen hadde geciteert door hare brieven NICOLAUM GREVINCHOVIUM, kerckendienaer te Rotterdam, omme aen te hooren tgene deselve vergaderinge hem hadde te proponeren, ende hy sich weygerich stelt te compareren, oock eyndelick schryft, dat hy nyet en weet, off den synodo toestaet van syne saecke te disponeren, vilipenderende alsoo hare autoriteyt ende nyet passende op de wtschryvinge der Ed. Mo. heeren Staten, welke bevelen den Remonstranten op dese vergaderinghe te comen ofte yemant uyt haren name te deputeren, op welke syne wederspannicheyt de synodus lettende ende daerenboven hebbende aengehoort het lesen van verscheyden extracten, uyt zyne boucken getogen ende tegen deselve boucken gecollationeert, vol van seer grouwelicke lasteringen tegen de ware Gereformeerde religie mitsghaders seditieuse ende oproerige redenen, waerdoor hy de E. E. heeren magistraten soect op te hitsen tegen de getrouwe dienaeren der kercken, mitsghaders oock gelet op de onbehoorlicke actien, proceduyren ende ergernissen, by de classe van Schielant seeckerlick tot syner beswaringe ingebrocht, ditte dan alles in de vreesse Godts overwegende, de synodus NICOLAUM GREVINCHOVIUM voors. van alle de kerckelicke diensten, totdat hy denselven synodo ofte de gedeputeerden van dyen sal hebben gedaen behoorlicke

satisfactie. Doch sal de executie deses worden uytgesteld, totdat de Ed. Mo. heeren Staten van alles sullen wesen verwitticht, twelcke metten eersten geschieden sal door de E. E. heeren commissarissen.

LIIII. JOHANNES TAURINUS, kerckendienaer in sGravenhage, verscheyden malen van den synodo ontboden zynde, is eyntelick gecompareert, vergeselschapt met twee van den kerckenraet der gemeynte aldaer, dewelcke noch ¹⁾ nyet toegelaten en hebben D. TAURINUS in syn eygen saken soude spreekken, hoewel hy daertoe van de vergaderinge ernstelick werde vermaent. Waerover tsamen scheydende ende daernaer ontboden synde, heeft nochtans nalatich geweest te compareren. Ende siende de sinodus, dat alle hare zoo schriftelicke citatien ende mondelinge vermaningen waren te vergeeffs, is eyndelick tot ondersouck der sake TAURINI gecomen. Ende bemerkende, eerstelick dat TAURINUS, scheydende van de kercke van Delff, nyet en heeft behoorlicke attestatien van dimissie, maer veele meer alsoch staet onder de censure derselve, als daervan noch nyet ontslagen zynde, wyders dat hy nochte naer de orden van tjaer sessentachtich, nochte naer de ordre van het jaer eenentuegentich is beroupen, oock nyet en heeft becomen het consent van de societeyt, in den Hage gebruyckelick (welcke mede onder de overheyt verstaen wort te behooren), dat oock in zyn beroup het classis nyet en is behoorlick gekent maer gevilipendeert ende voorby gegaen, eyndelick dat hy naer veele ende verscheydene citatien ofte nyet en is gecompareert ofte, eens verschenen synde, nyet en heeft willen antwoorden onder pretext hem van synen kerckenraet sulcx te wesen verboden, ditte alles de synodus rypelick ende in de vreesse des Heeren overwegende verclaert, dat TAURINUS voors. geensints voor een wettelick kerckendienaer in den Hage by haer wort erkent, maer hout hem ter contrarien van alle kerekelicke diensten gesuspendeert, totdat by hem soo de kercke van Delff als den synodo behoorlick satisfactie sal wesen gedaen. Welcke resolutie des synodi den kerckenraet van S. Jacobs kercke in den Hage mede aengeschreven es.

LV. Is in de vergaderinge verschenen CASPARUS SELCAERT, kerckendienaer in Abbenbrouck, tegen welcken opgelesen synde verscheyden beschuldigen, by den gedeputeerden des classis van den Bryel gestelt, ende daerop gehoort syne antwoorde, heeft de synode goetgevonden de zake te renvoieren ad deputatos, die metten eersten de respective classen visiteren sullen, om by dezelve daerinne gedaen te worden nae behooren. Sal ondertusschen

¹⁾ „noch” P en Q hebben „oock”; I, K² en R hebben „doch”.

SELCAERT sich onthouden van de oeffeninge des kerckendienstes ende sich examini deputatorum onderworpen.

LVI. Is mede uytgesteld de sake STANGERI, predicant tot Schipluuj, dewelcke verschreven synde alhier is gecompareert. Is hem geinjungeert, dat hy sich sal onthouden van de bedieninge des avontmaels ende oock sich wachten van te bevorderen eenige onderteickeninge, tot synen voordeele dienende, ofte yet dyergelick aenrichten, twelcke tot beroerte soude mogen strecken. Ende sal van nu voortaan de plaetse by beurte worden bedient, totdat in de saecke STANGERI door den gedeputeerden des synodi volcomelick sal wesen gedisponeert.

LVII. Alsoo SAMUEL DE PRINCE, predicant tot Baertwyck, op het aenschryven des synodi was gecompareert, ende nochtans om des tyts cortheys wille tgene de classis van Gorinchem tegen hem hadde te proponeren, niet en conde worden geexamineert ofte syne antwoorde daeroppe gehoort, is de judicature syner saecken mede den deputatis synodi bevolen.

LVIII. De ouderlingen ende diaconen der gemeynte Jesu Christi tot Iselsteyn, tot dese vergaderinge gesonden hebbende D. JOHANNEM TIMMERMAN, predicant te Benscop, omme te openbaren eenige swaricheden, in hare kercke ontstaen, is de saecke uytgesteld, totdat de gedeputeerden des synodi haer in den classe van Bueren sullen transporteren.

LIX. Alsoo volgens het 6 gravamen was geresolveert, dat de gedeputeerde van de respective classen, gesonden tot desen synodum, souden naemcondich maecken de kerkendienaren, die ofte onwettelick tot den kercken dienst waren gecomen ofte met hare lasteringen tegen de leere der kercken ergernissen hadden gegeven ofte in hare comportementen onstichtelick waren bevonden, ende dat volgens deselve resolutie veele naemcond werden gemaect, welckers saecken alhier nyet en hebben connen werden ondersocht, datter oock versheyden, verschreven zynde, nyet en hebben gecompareert, soo sullen de gedeputeerden des synodi blyven belast om in hare visitatien op alle deselve personen acht te nemen mitsgaders op andere, die in de respective classibus noch sullen mogen worden geopenbaert. Tegen alle welcke personen de voors. gedeputeerde handelen sullen met soodanigen autoriteyt, alsoff de synode selve ware tegenwoordich, naerdatsy sullen vinden te behocren, mits conditie nochtans dat diegene, die haer by de wtsprake der gedeputeerden vinden gegraveert, sich sullen beroupen mogen ad synodum nationalem.

LX. Is geresolveert, dat de synodus sal versoucken aen de Ed. Mo. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant, dat hare Ed. Mo. gelieve te committeren eenige commissarissen omme met den gedeputeerden des sinodi de saecken, waervan in den voorgaenden artikel is gesproken, te verrichten.

LXI. Syn gecompareert eenige gedeputeerden der gemeynthe van Sevenhuysen omme te excuseren de absentie van MATHAEUS ADRIANI BURGHII, kerkendienaar aldaer, maer verclaert de synodus soodanige excusen niet aen te nemen, als synde frivole ende sonder fundament. Ende sal dese saecke mede den gedeputeerden des synodi blyven bevolen.

LXII. Alsoo verschedene Remonstranten in hare boecken gebruycken seer vreemde manieren van spreekken, duyster ende dubbelsinnich wesende, welke in den synodo nationali sullen moeten worden aangewesen, soo is goetgevonden, dat de classis van Dordrecht sal ondersouck doen van de schriften WTENBOGARDI, de classis van Delff de schriften JOHANNES ARNOLDI, die van den Bryel de Conferentie en de Naerder Bericht, die van Schiedam de boecken N. GREVINCKHOVII ende het aenhangsel. Welcke manieren van spreekken sylieden sullen toesynden den gedeputeerden ad sinodum nationalem.

LXIII. Eenige ghedeputeerden van Hillegersberch, gesonden van de dolerende kereke aldaer, hebbende versocht, dat zy mede alternatim mochten werden bedient by Contraremonstranten, is henlieden tselve geerne ingewillicht, ende is nomine hujus synodi henlieden daervan gegeven acte, met dewelcke zy haer mogen behelpen soo by de Ed. Mo. heeren Staten als by de E. E. heeren van Rotterdam ende andersins, daer sy bevinden sullen sulcx noodich te wesen.

LXIIII. De dolerende kereke van der Goude versoecken recommandatie deses synodi aen de Ed. Mo. heeren Staten om te mogen hebben binnen de stadt van der Goude de Gasthuyskercke ende aldaer door de Contraremonstranten te worden bedient, welck versouck haer ingewillicht is, ende is hiervan gestelt requeste aen hare Ed. Mo.

LXV. Alsoo JOHANNES WTENBOGAERT, predicant in den Hage, verschreven synde om te compareren op den synodum van Suythollant, vergadert tot Delff, niet en is verschenen, ende de vergaderinge bevint hem op verscheden manieren onbehoorlick te hebben gedragen soo met sichselven

te stellen als het principael hoofd, dirigerende ofte beleyder van alle dese opgeresene kerckelicke swaricheden, die ontstaen zyn zoo wt de van hem eerst overgegeven remonstrantie als van hem geprocureerde substractie der kerckelicke personen wt de gewoonlicke kerckelicke censuren, alsoock met verscheydene lasterlicke schriften wt te geven, tot merckelicke blame niet alleenlick van veele voortreffelicke leeraren der kercken maer oock tot lasteringe van de ware religie selve streckende, overwegende daerenboven, dat hy troulooslick syne kercke heeft verlaten, onder deksel dat hem acte van absentie voor eenen tyt lanck van syn kerckenraet soude vergunt wesen, ende alsnoch fugytyff is blyvende, heeft de synodus den gemelden WTENBOGART gedeporteert, gelyck sy hem deportteert mits desen, van alle kerckelicke diensten, totdat hy den synode ofte hare gedeputeerden sal hebben gedaen volcomen contentement ofte satisfactie, gelyck hy oock soolange sich sal onthouden van den h. avontmale des Heeren.

LXVI. Gelesen synde de instructie, welcke de synodus van Zuytholant medegeven sal haren gecommiteerde, gaende ad synodum nationalem, heeft de gansche vergaderinge daeraen gehadt een goet genougen, behalven alleen dat de Remonstranten, op desen synodum verschenen, hebben geprotesteert tegen den artickel, waerin geseyt wort, dat de verschillende leerpointen sullen in synodo nationali worden affgedaen by decisie, verstaende zy Remonstranten, dat men daerinne sal handelen naer accommodatie.

LXVII. De respective classen, resorterende onder desen synodus, sullen committeren wt een yder classe twee kerckendienaren omme, des noot zynde, den gecommiteerden deses synodi ad synodum nationalem te assisteren, waertoe sy by deselve gecommiteerden sullen werden beschreven om te compareren wt yder classe een.

LXVIII. De plaetse van Cralingen sal van nu voortaan worden besocht door de broederen van Schiedam.

LXIX. Elke respective classe sal aen de gedeputeerden des synodi naemcondyck maecken de kerckendienaren, die tsedert het jaer 1608 tot desen tegenwoordigen jare toe tot den predickkampte gecomen syn.

LXX. Tot de synode nationael syn gecommiteert vier kerckendienaren ende twee ouderlingen, namelick BALTHASAR LIJDIUS, HENRICUS ARNOLDI, FESTUS HOMIUS ende GYSBERTUS VOETIUS, respective kerckendienaren tot

Dordrecht, Delft, Leyden, Heusden, denwelcken (indien yemant derselven door siecte ofte andere pregnante oorsaecken souden moeten absenteren) gesubstitueert syn ABRAHAMUS MUIJSENHOLIUS, JOHANNES BETIUS ende JOHANNES LAMOTIUS, respective kerkendienaren tot Breda, Dordrecht ende in den Hage. Als ouderlingen syn gecommiteert den E. heere ARENT MUYS VAN HOLY, baillu van Suythollant, ende JOHANNES LATIUS, respective ouderlingen tot Dordrecht ende Leyden, denwelcken mede in cas als vooren gesubstitueert syn FREDRICK DE VRYE, rekenmeester, ende MICHIEL BALDE, respective ouderlingen eertyts in de kercken van Amsterdam ende tegenwoordich tot Delft.

LXXI. De gedeputeerde deses sinodi syn voor dit jaer vercooren: ABRAHAMUS MUISENHOLIUS, MICHAEL HOGIUS, MARTINUS NICOLAI, HUGO BEYERUS ende EDZARDUS AURICANUS, respective dienaren in de classen van Breda, Dordrecht, Delft, Schielant ende Gorinchem, denwelcken in cas als boven gesubstitueert zyn GEDEON SONNEVELT ende WINANDUS SCHULIUS, respective dienaren tot Worchem ende Schevelinge.

LXXII. Om de correspondentie met de naburige synoden te onderhouden syn gecommiteert: HENRICUS ARNOLDI om te reijsen op de synode van Groningen, SAMUEL GRUTERUS op de synode van Gelderlant, ende JOHANNES EPISCOPIUS¹⁾, WINANDUS SCHULIUS op de synode van Noort-hollant.

LXXIII. De naestvolgende synodus is bestemt gehouden te worden tot Leyden.

LXXIII. De vermaningen in den toecomenden synodo sullen doen voor de actie die van Bueren ende nae de actie die van Breda.

LXXV. Tot ontlastinge van de gedeputeerden des sinodi sullen verschynen op de examina D. WINANDUS SCHULIUS ende D. SAMUEL GRUTERUS.

LXXVI. Naerdad de vergaderinge de E.E. heeren commissarissen hadde bedanckt ende de censura morum gehouden was, heeft JOSEPHUS DE ROSIERE de vermaninge gedaen wt den 133 Psalm, ende is alsoo de vergaderinge met dancksegginge tot Godt almachtich gescheyden. Nae twelcke de praeses

¹⁾ „Johannes Episcopus” P heeft „Carolus Agricola”.

ende assessor door last des synodi de E. heeren burgemeesteren der stadt Delft vriendelick hebben bedanckt.

Wt name ende last des voorseijden synodi op huyden den vii^{en} November xvi^c ende achtyn geteickent: ¹⁾

HENRICUS ARNOLDI, electus synodi praeses.

BALTHASAR LYDIUS, M.f. Palatinus, synodi adsector.

J. LAMOTIUS, scriba synodi.

Gravamina ²⁾ der classen van Suythollant, op dewelke dese Suythollantsche synodus geleth heeft.

I.

Alsoo de algemeyne swaricheden in de kercke deser landen ontstaen syn over de leere ende ordre der kercken, dat de voors. swaricheden behoorlick ondersocht, status controversiae gemaect ende tot de synode nationael gebrocht mogen worden om aldaer affgedaen te worden ende consequentelick in deselve synode nationael een christelick middel moge voorgenomen werden tot wegneminghe van alle scheuringen soo int gemeen als int particulier. Ende om alle hetselve te beter te verrichten, dat men dient sorghe te dragen, dat voort synodus nationael een algemeene biddach uytgeschreven worde, opdat deselve synode nationael met meerder vrucht moge gehouden worden ende daerin sulcke ordre gestelt mogen worden, dat in toecomenden tyden soodanige swaricheden in de leere ende ordre der kercke te beter moghen verhoet worden.

II.

Off men int examineren van de vyff poincten in sinodo nationali niet en behoort te letten soowel op de redenen ende de manieren van spreekken, die ten wederzyden int verantwoordten ende wederleggen derzelve in de Haechsche conferentie syn bygebrocht, als op de vyff poincten selve. Ende om tselve te bequaemlicker te doen, off het niet geraden ware, dat de gecommitteerden onses synodi op de synode nationael medegegeven werden eenige notulen, in deselve conferentie aengemerct.

III.

Alsoo de eerste swaricheyt over de leere wt d'academie van Leyden is gesprooten, dat de sinodus hierop alsoo wille letten, dat in den toecomenden synodo nationali hierin moge versien worden, opdat beyde in de academie ende in de theologische collegien niet dan de ware Gereformeerde leere

¹⁾ Ook Q is eigenhandig door alle drie geteekend. P heeft onder deze acta alieen de eigenhandige onderteekening van „J. Lamotius, scriba synodi“. ²⁾ Deze gravamina ontbr. in I, terwijl zij in K² en R niet achter maar vóór de acta geplaatst zijn.

gehanthavet ende de studenten behoorlick daerin geeffent worden , ende dat insonderheynt gelet worde op de persoonen van professooren in de theologie ende regenten in de voors. collegie. Off oock niet behoort beraemt te worden een ordonnantie, naer deweleke voortaan de professooren der theologie ende der Hebreesche sprake mitsghaders de regenten van de voorsz. collegien sullen vercooren ende beropen worden. Item off niet onder tgetal van de opsienders van de voors. collegien eenige kerekelicke persoonen behooren gestelt te worden.

III.

Alsoo den kercken alsnoch onbekent is, wat eenige predicanten op het schryven van de Ed. Mo. heeren Staten van Hollant ende Westvrieslant van date den 23 November anno 1608 voor bedenckingen over den Catechismus ende Confessie souden mogen overgesonden hebben aen hare Ed. Mo., gelyck de Remonstranten in haer Naerder Bericht pag. 111 sulcx bekennen gedaen te hebben, dat allen ende yegelicke predicanten vermaent mogen werden, volgende de resolutie des particulieren Suythollantschen synode anno 1606 art. 41 ende anno 1608 art. 3, in hare classe in te brengen alle soodanige hare bedenckingen, opdat deselve door dese particuliere synode tot de nationale synode affgehandelt worden. ¹⁾

V.

Ende alsoo geduyrende dese droevige geschillen ende onordeningen in de kercken seer veele hoofstukken van de leere der Gereformeerde kercke syn wedersproken ende in twyffel getrocken, off het nyet geraden zy om hiervan te gereeder geoordeelt te mogen worden in synodo nationali, datter in dese particuliere synode sekere theses der ware leere, met getuychenisse der h. schrifture ende met de woorden der formulieren der eenicheyt bevesticht, mitsgaders de tegenstellingen der contrarie leeringen, getrocken uyt verscheydene boucken, eenige jaren herwaerts uytgegaen, byeengesteld worden om in synodo nationali overgelevert ende geexamineert te worden.

VI.

Alsoo verscheyden kerckendienaren tsedert het houden des laetsten Suythollantschen synodi tot den dienst op onbehoorlicke wyse beroepen ende in deselve ingecomen syn onder pretext van jure patronatus ende andersints, alsoo oock verscheydene predicanten seer merckelicke ergernisse opentlick hebben gegeven, die noch nyet en syn gerepareert, off het nyet goet en ware, dat de classen elck in den haren door hare gecommiteerde op de

¹⁾ „affgehandelt worden” P en Q hebben „overgebracht synde, te bequaemlicker ende sekerder alle differenten over de leere in deselve nationale synode affgehandelt worden.”

synode soodanige predicanten den synodo bekent maecten , ende dat de classen , die sulcx goetvinden , haer daertoe in tyts bereyden , opdat de synodus daerin mach doen naer behooren ; ende dat namentlick daerop moge gelet worden , off de predicanten , die hare remonstrantien aen de Ed. Mo. heeren Staten in den jare 1610 overgegeven hebben , nyet en behooren in synodo naemcondich gemaect te worden , ten eynde zy van haren doen ende proceduren in de voorschreven synodo nationael rekenschap geven ende het oordeel des voors. synodi daerover verwachten.

VII.

Off diegene , die voort houden des synodi haerselven als partyen hebben aangestelt , ende diegene , die sy voor haer wederperlye houden , hebben veroordeelt , de broederschap opgeseyt ende met formele onderteickeninge aen de leere , die in synodo mocht gecontroverteert worden , verbonden ende aen de verbintnisse in den synodo selve noch houden , bequaem syn om als richters decisive stemme int stuck der leere te hebben.

VIII.

Off alle diegene , die op d'aenstaende synode als gecommiteerde ende leden derselve sullen verschynen , niet en behooren in den aenvanck oprechtelick voor den Heere te verclaren tot contentement van de voors. synode , dat sy noch oock diegene , die haer gecommiteert hebben (sooveele haer bekent is) int stuck der aengenomene leere onser kereke , in de formulieren van eenicheyt verclaert ende begrepen , anders gheen verschillende gevoelen [en hebben] ¹⁾ als de vyff bekende articulen , by de Remonstranten in haer eerste remonstrantie overgegeven , ende namentlick dat sy verwerpen alle leerpointen der Socinianen , tegen de leere der Gereformeerde kereke stryden , ende dat zy haer altsamen het oordeel des synodi onderwerpen.

IX.

Of men nyet en behoort kerckelickerwyse te procederen tegen de predicanten , die de Confessie ende Catechismus , formulieren der eenicheyt , weygeren te onderteickenen ende den voors. Catechismus in de kerk te predicken . Ende off het niet oorbaerlick ware , dat de Nederlantsche Confessie mede achter het psalmbouck gedruckt worde.

X.

Offt nyet de Confessie ende Catechismus behooren t'allen tyden in de kereke des Heeren examinabel gehouden te worden om alsoo Godts woort syne behoerlicke autoriteit ende eere te geven , ende off sy nyet in dese tyt behooren datelick geexamineert ende gerevideert te worden , ende dat naer de resolutie der H. M. heeren Staten Generael daerover genomen , als

¹⁾ Het tusschen [] geplaatste is aangevuld uit de andere codd.

oock des laesten synodi, gehouden tot Gorchem. Ende off diegene, die de wtschryvinge des nationalen synodi met de clause van revisie der Confessie hebben wedersproken, niet en behooren in synodo gecensureert te worden.

XI.

Off behoorlick is, dat men de Catechisme als de bybelsche text de gemeente voorleest ende haer deselve met ongedecten hoofde laten aenhooren.

XII.

Off niet voor tformulier van eenicheyt in onse Nederlanden te houden sij alleen de Confessie ende niet mede de Catechismus.

XIII.

Off onse Confessie voor een formulier van eenicheyt gehouden wort in anderen sin dan voor sooveel dieselve met andere confessions, in de Harmonie gestelt, overeencoemt.

XIII.

Off niet tegen christelick behooren gehandelt hebben soodanige kerckendienaers, die haer affgescheurt hebben van hare classen sonder off by monde off schriftelick eenige redenen daarvan te geven, ende nyettegenstaende dat sy de resolutie van de E. M. heeren Staten van den jare xvi^c veertien, contrarie bevelende, hadden aengenomen naer te comen, mits dat zy by haer gevoelen int point der leere mochten blyven, twelck haer met alle toestemminge harer medebroederen alsoock by de voors. resolutie selfs is toegelaten, niettegenstaende oock dat zy tot eenicheyt van hare medebroeders veele ende menichfuldelick versocht ende vermaent zyn.

XV.

Off oock insgelycx die kerckendienaren niet tegen christelick behooren gehandelt hebben, dewelcke in kercken ende in gemeenten scheuringe gesocht ende gemaect hebben sonder eens te vooren den dienaar off kerckenraet van die plaetse aengesproken te hebben.

XVI.

Alsoo de gesepareerde kercken van veelen voor onwettelicke kercken gehouden ende gecalumnieert worden, alsoff hare leere grouwelick, lasterlick ende seditieus ware, soo is de vrage, hoe de voors. kercken in hare goede ende publicke sake sullen gejustificeert ende van swaricheyt verlost worden ¹⁾.

XVII.

Off men niet en dient te letten op alle schriften, die geduyrende dese geschillen in de kercke tegen de leere der kercke ende eenige naemhaf-

¹⁾ In margine staat, evenals in P en Q: „Wtgestelt tot op den synodum nationalem.”

tige leeraers derselve wtgegeven zyn, sommige met bekende, sommige met onbekende namen, om de autheuren van alle deselve sooveel mogelijk is bekend te maecken ende denselven van sulck haer schryven rekenschap aff te eyschen om daarvan te oordeelen naer behooren. Ende off niet insgelycx behoort gelet te worden op sommiger predicanten aenstootelicke woorden ende schriften, die sy hebben gesproken ende wtgegeven tot oneere van onse christelicke Gereformeerde kereke ende schadelicke ergernisse van veele eenvoudige leden derselve.

XVIII.

Dewyle vast groote onwetenheyt by groote ende cleyne int stuck van de religie gespeurt wort, soo is de vrage, offer niet eenich middel soude syn te vinden na texempel van andere uytheemsche, oock eenige inlantsche kercken, door welcke d'onwetenden beneffens de publycke predicatien in de eerste hoofdstucken der christelicke leere mochten onderwesen worden.

XIX.

Off COENRADUS VORSTIUS met syne wtgegeven boucken ende anderssints hem sooverde nyet en heeft verlopen, dat hy behoort incapabel geoordeelt te worden om in eenige kercken ofte academien deser landen dyenst te mogen doen.

XX.

Hoe men de dolerende kercken, die haer beswaert vinden eenige gemeenschap in den kerkendienst met de Remonstranten te hebben, best sal accommoderen in de exercitie der religie ende hare predicanten van tractementen voorsien, ter tyt toe de synodus nationael sal geeyndicht zyn.

XXI.

Alsoo de Remonstranten in hare remonstrantie te kennen geven, dat sy noch eenen sesten artickel hebben, waerin sy met de predicanten hier te lande niet en accorderen, namentlick van de macht der hoge overicheyt in de kerckelicke saken, dat hiervan, alsoock vant boeck JOHANNIS WTENBOGART, van dese materie geschreven, in synodo nationali judicature versocht worde; dat oock in beyde synoden opt jus patronatus gelet worde.

XXII.

Alsoo verscheyden verschillen over de leere ende ordre der kereke syn geresen ende daerover questie ontstaet, hoeverde de persoonen, met eenich vreemt gevoelen ingenomen, te tolereen syn, is de vrage, alsoo de sake ende persoonen verscheyden zyn, hoe men met een ygelick sal handelen tot behoudinge der Gereformeerde leere ende weeringe van alle tgene, twelck met deselve is strydende.

XXIII.

Hoe men handelen sal met de vervoerde lithmaten, ende off sy geen
Acta syn. provinc. III.

schultbekenninge en behooren te doen, eer sy weder opgenomen worden.

XXIII.

Wat te houden zy van sulcken dienaer, die geen onderscheet en maect tusschen de leere der Remonstranten ende Contraremonstranten ende geen swaricheyt en maect in de vyff artickelen der Remonstranten; item van eenen, die verclaert, dat hy by de suyverheyte der leere is gebleven ende ondertusschen met notoire Remonstranten aen de tafel des Heeren communiqueert ende oock hare onbehoorlike proceduyren ende actien probeert.

XXV.

Off nyet goet en ware om de nationale synode des te wettelicker ende vruchtbaerlicker te houden, oock tot meerder burgerlicke vrede in de lande, by de Edele Hoochmoghende heeren Staten Generael alsoock syne princelicke Excellentie aen te houden, dat de voorschreve synodus mocht werden gehouden alleen tot accommodatie ende niet decisie, ende dat tot dien eynde mede werde gearbeyt, dat oock een goet aental van de gequalificeerste Remonstranten mochten werden tot den nationalem synodum als leden desselven geschreven.

XXVI.

Dat de kerckeordeninge, in de voorgaende nationale synoden geresolveert, op de aenstaende nationale synode geresumeert moge werden om, sooveele met de meeste stichtinge der kercken ende de ruste der landen doenlick sal syn, deselve kerckenordeninge by alle provincien aengenomen ende geautoriseert te mogen worden. Ende dat in deselve kerckenordeninge mede gelet worde op de bevestinge der kerckendienaren in de consistoriecamer ende het doopen in de huysen; item annos probationis te stellen voor papen ende munnicken, eer men se tot eenige kercke ofte schooldienst sal toelaten; item hoe men best sal voorkomen het indringen int predick-ampt dergener, die nyet genouchsaem kennisse en hebben van de religie, hare hantwercken ofte schoolen verlatende.

XXVII.

Hoe den achsten artickel van de kerckenordeninge des nationalem synodi anno 1586, nopende de dimissie der kerckendienaren etc., te verstaen zy.

XXVIII.

Dat oock in de kerckenordeninge gelet worde op het stellen van de siecken-troosters, rectoren, schoolmeesters ende op een goede schoolordeninge ende onbequame schoolmeesters te weyren, alsoock off sieckentroosters ende schoolmeesters niet mede gehouden sullen syn t'onderteickenen den Catechismum ende Confessie, alsoock vant leeren des Catechismi soowel ten platten lande als in de steden.

XXIX.

Off men nyet en sal bevorderen, dat op de provinciale ofte particuliere synoden de correspondentie tusschen alle de kercken der Geunieerde Nederlanden aengesteld worde, ende dat tot dien eynde elck voors. synodale vergaderinge wt yder derselve provinciale synoden ten minsten een gedeputeerde met behoorlicke credentie sal verschryven.

XXX.

Off niet in synodo nationali mede gelet dient op een goede houwelicks ordeninge, by seeckere politijcken ende ecclesiastycken persoonen te concipieren, om in alle de Geunieerde Nederlanden alle ongeregeltheden in houwelicke saken te weyren.

XXXI.

Te letten op de oude gravamina, in de voorgaende synodum niet affgedaen, als: profanationen des sabbaths met erffhuysen, Bacchusfeesten, kerckmissen, clootschieten, balslaen, kaetsen, vogelschieten etc., item dansspeelen, rhetorickspeelen ende camerspelen, ongeregeltheden int drucken¹⁾ ende vercoopen van schandaleuse ende seditieuse boecken ende geschriften, item int uytgeven van allerley boucken aengaende der religien, oock die slecht zyn ende nyet veel te beduyden en hebben, item aengaende het doopen ende trauwen der papisten, oeffeninge van alle pauselicke exercitien²⁾ int bedevaertloopen, by naemen tot Heukelom ende Bostel ende andersins, alsoock in de begravinge der dooden, welcke superstition te min geremedieert worden overmits coniventien ende negligentien sommiger officieren, welck meest vreemt syn van de Gereformeerde religie. Oock mede te letten op het doopen der vroetwyfs, dilay ofte uytstel vant doopen der kinderen ende absentie van den vader over den doop der kinderen, item aengaende de lyckpredicatie, item belangende d'eenparicheyt vant formulier des eets in alle rechtbancken, alsoock van de kerckmeesters ende Heylige Geestmeesters, off sy nyet en behooren mede professie te doen van de religie ende insonderheyt off diegene, die geen professie en doen van de religie, onder den tytel van Heiligen Geestmeesters int ampt der diaconie mogen treden, item van de eenparicheyt van de feestdagen in alle provincien ende steden. Oock te letten opt vieren van den dach des lydens Christi, item aengaende de vermeerderinge van de gagien der predicanten, insonderheyt die Godt gesegent heeft met veele kinderen soo in de steden als voornamelick ten platten lande ende specialick in de baronnie van Breda, alsmede de verbeteringe van de alimentatie der ouder predicanten, die

¹⁾ „drucken” K², P en R hebben „drincken.” ²⁾ „exercitien” R heeft „superstitien ende exercitien.”

emeriti zyn, ende der weduwen van de predicanten, item dat de classicale onkosten mogen den predicanten ten platten lande gerefondeert worden, gelyck in Zeelant ende elders. Dient oock gelet beneffens de oude gravamina op de excessen in cledingen ende maelyden, oock mede op het vloucken etc.

XXXII.

Te arbeyden dat in de baronnie van Breda de publycke pauselycke exercitien soudén mogen geweert worden, off ten minsten dat die van de religie de publycke kercken soudén mogen gebruycken, soo nyet nu, ten minsten op de expiratie van den treves, ende principalyck te letten op de plaetse van der Heyden, daer voor den treves geen pastoor geweest noch misse gedaen is, ende daernaer een pastoor is inghecroopen ende de vervallen kereke opgebout wort, die sy meynen tot affgoderyen te misbruycken, strydende tselve tegen taccordt, int tractaet van de treves gemaect, van geen nieuwicheden in te voeren.

XXXIII.

Alsoo daer versheyden clachten van versheyden classen werden ingebracht tegen eenige particuliere persoonen, soo predicanten als anderen, dienende tot verclaringe van eenighe voorgestelde generale gravamina, welke particularie sooveele ende menichfuldich zyn ende eenige zoo wyt gededuceert ende geverificeert, dat deselve te lange soude vallen aen allen classen bysonderlick wt te schryven, soo sullen de classen, die deselve particuliere clachten ingebracht hebben, daarvan dienen openinge te doen des noot zynde in synodo particulari, opdat, de partyen gehoort zynde, de synode daarvan moge oordeelen ofte tot de nationale sinode refereren, gelyck de classe synodael de schriften, aen haer overgesonden, tot dien eynde bewaert.

XXXIII.

Off nyet alle de acten van de particuliere synoden, tsedert het jaer 1586 gehouden, dienen oversien om te annoteren, wat poineten in elk voorgaende particulier synode zyn wtgesteld ende gerefereert tot de nationale, waervan sommige classen eenige hebben aengeroert, die hier om der cortheyt willen nyet gestelt en worden, dewyl deselve neffens andere int oversien der voors. acten sullen gevonden worden.
